

Projectlocatiegebied De Heihorsten te Someren

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

17 november 2008 / rapportnummer 1960-81

1. OORDEEL OVER HET MER

Het gebied de Heihorsten, ten westen van de kern Someren, is momenteel in gebruik als landbouwgebied. In het Reconstructieplan de Peel is het gebied aangeduid als Projectlocatiegebied recreatie de Heihorsten. De gemeente heeft een gebiedsvisie en een gebiedsontwikkelingsplan voor het gebied opgesteld. In het gebied wordt realisatie en/of uitbreiding van verschillende toeristisch/recreatieve functies voorzien. Eén hiervan is de aanleg van een 18-holes golfbaan. Omdat de golfbaan sterk samenhangt met de functie waterberging en waterzuivering, alsmede met de overige initiatieven in het gebied, is besloten één milieueffectrapport (MER) op te stellen voor het gehele gebied. Dit MER dient als milieu-informatie bij besluitvorming over de afzonderlijke initiatieven, voor zover hierover eerder wordt besloten dan over het gehele nieuwe bestemmingsplan buitengebied. Daarnaast zal het mogelijk dienen als plan-MER voor de besluitvorming over het nieuwe bestemmingsplan buitengebied.¹

De Commissie signaleert bij toetsing van het MER aan de vastgestelde richtlijnen en de wettelijke inhoudseisen een aantal tekortkomingen, die zij essentieel acht voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming. Hierover heeft een gesprek plaats gevonden met de gemeente.

De Commissie adviseert een **aanvulling op het MER** op te stellen voordat over aanpassing van het bestemmingsplan wordt besloten. De tekortkomingen betreffen de volgende aspecten:

- effecten op kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater;
- effecten op natuur, met name het Natura-2000 gebied Strabrechtse heide en Beuven;
- effecten op cultuurhistorische, waaronder archeologische, waarden;
- verkeers- en verkeersgerelateerde effecten.

Daarnaast heeft de Commissie een opmerking die geen betrekking heeft op essentiële tekortkomingen. Deze staat beschreven in hoofdstuk 3.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

2.1 Water

Afvoer oppervlaktewater naar Strabrechtse heide en effecten hiervan

Na realisatie van het voornemen stroomt water vanuit de Peelrijt via het helofytenfilter naar het Natura 2000-gebied de Strabrechtse Heide. Het helofytenfilter is zodanig ontworpen dat gedurende 37 % van de tijd een afvoer van 40 l/s kan worden geleverd. Bij overbelasting wordt het surplus afgevoerd via een bypass. De effecten op de Strabrechtse Heide worden in het MER niet gekwantificeerd, maar worden als 'positief' bestempeld, omdat deze verdroging tegengaan. Waterafvoer naar de Strabrechtse heide kan bij een slechte waterkwaliteit echter ook negatieve gevolgen hebben; daarom is niet iedere toename 'automatisch' positief. Door te kwantificeren kan dit inzichtelijker worden. De stroom naar de Strabrechtse heide komt neer op een hoeveelheid van 470.000

¹ Dit bestemmingsplan zal over enkele jaren in zijn geheel worden herzien. Om de verschillende projecten niet te vertragen wordt het bestemmingsplan hierop alvast aangepast, vooruitlopend op de algehele herziening. Voor overige technische aspecten van de m.e.r.-procedure en de samenstelling van de Commissie, zie Bijlage 1.

m³ / jaar; dit is ca. 24 mm per jaar verdeeld over het gehele gebied. In de praktijk zal nabij het Beuven en de Witte Loop meer vernatting optreden.

Uit het MER blijkt niet wat de hoeveelheden zware metalen, nutriënten en pesticiden / herbiciden zijn in het effluent van het helofytenfilter. Er wordt aangenomen dat de fosfaat- en nitraatgehalten tot onder de KRW-waarden worden teruggedrongen. Over zware metalen en andere chemische verontreinigingen wordt niet gesproken. Er is onvoldoende onderbouwd dat de vijvers en het helofytenfilter in staat zijn het vervuilde water van de Peelrijt geheel te zuiveren tot onder de KRW- en MTR-waarden.² Die vraag is des te relevanter daar in het onderliggend document 'Herinrichting Peelrijt Fase 2' wordt gesteld: "Voor een meer nauwkeurig ontwerp van de helofytenfilters zal een nader onderzoek uitgevoerd moeten worden. In deze fase is alleen een eerste aanzet hiertoe gegeven."

Op grond van de gepresenteerde data kan daardoor niet beoordeeld worden of de conclusie van de voortoets die gedaan is ('er is een positief effect op verdroging, vermessing en verontreiniging van de Strabrechtse Heide') correct is. De onderbouwing dat dit de juiste oplossing is en dat er op deze wijze niet mogelijk negatieve gevolgen voor de Strabrechtse Heide optreden, ontbreekt.

- De Commissie adviseert in de aanvulling de gehalten aan zware metalen, nutriënten en pesticiden in het effluent van het helofytenfilter te kwantificeren en dit aspect te betrekken in de passende beoordeling van de effecten op de Strabrechtse Heide.

De vijvers en nieuwe Peelrijt en de effecten op het grondwater

Na de uitvoering zullen de vijvers en de nieuwe Peelrijt aanzienlijk in peil worden verhoogd ten opzichte van het grondwaterpeil. Met name in het noordelijke gedeelte zal dit leiden tot infiltratie van water en verhoging van de grondwaterstanden. In het uiterste zuiden zal juist het omgekeerde gebeuren en extra drainage en verlaging van de grondwaterstanden optreden. Dit zou mogelijk tot ongewenste effecten kunnen leiden. Voorbeelden van andere (niet in het MER genoemde) mogelijke effecten van de peilveranderingen zijn:

- infiltratie of verspreiding van water van slechte kwaliteit naar het grondwater;
- afname of verdwijnen van de natuurlijke kwel van diep kalkrijk grondwater (zoals voor de huidige situatie wordt beschreven in het MER).³

In het rapport 'Herinrichting Peelrijt Fase 2' staat dat een kleilaag in de vijvers wordt aangebracht om effecten tegen te gaan. De (kwalitatieve en kwantitatieve) effecten van deze maatregel op het grondwatersysteem worden echter niet beschreven.⁴ Het wordt uit het MER ook niet duidelijk of deze maatregel onderdeel uitmaakt van het voorkeursalternatief, of dat dit nog niet zeker is. De conclusie in de voortoets, dat er een positief effect is op de verdroging van de Strabrechtse Heide, kan dan ook (nog) niet getrokken worden op basis van de gegevens uit het MER.

² In zienswijze 3 wordt tevens gewezen op de aanwezigheid van een riooloverstort die het water van de Peelrijt vervuult.

³ De kwel van diep kalkrijk grondwater in de Brabantse beekdalen is een belangrijk kenmerk van en voorwaarde voor de ecosystemen in de dalen.

⁴ Onder meer zienswijzen 2,3,5 wijzen op ongewenste gevolgen van verhoging van de grondwaterstanden.

- De Commissie adviseert in de aanvulling aan te geven of afdichting van de vijverbodems deel uitmaakt van het voorkeursalternatief en tevens de effecten van deze maatregel op grond- en oppervlaktewaterhuishouding te beschrijven.

Koppeling met maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water

Zowel de referentiesituatie als het effect van maatregelen met betrekking tot waterkwaliteit en -kwantiteit zijn in het MER niet gekoppeld aan de conceptdoelstellingen van de KRW, zoals aangegeven in de richtlijnen. Niet duidelijk wordt welke maatregelen genomen gaan worden in het kader van de herinrichting. Daarnaast blijkt uit het MER niet wat de typologie van de huidige Peelrijt volgens de KRW is en of deze in overeenstemming met het toekomstige plan is.⁵

- De Commissie adviseert in de aanvulling te beschrijven in hoeverre de te nemen maatregelen aansluiten bij de conceptdoelstellingen uit de KRW en wat de typologie van de Peelrijt volgens de KRW is.

De vijvers op de golfbaan

De vijvers dienen ter buffering en voorzuivering (door bezinking) voor de helofytenfilters, als baanonderdeel voor golfers en ook als 'beleefbaar' water voor de overige recreanten. Om helder en plantenrijk water te krijgen moet een doorstroming in stand worden gehouden. Gedurende voorjaar en zomer voert de Peelrijt echter lange perioden geen water af en staat het water in de vijvers stil. Het is mogelijk dat in het nutriëntrijke water dan algenbloei en vertroebeling ontstaat (als de vijvers geen kleiafdichting krijgen zal dit nog langduriger optreden omdat door waterverlies de afvoer nog sneller zal afnemen in voorjaar en zomer en de stilstand van het water langer zal duren). Hiermee is het de vraag of de waterkwaliteit van de vijvers zodanig kan zijn dat deze tevens de functie van baanonderdeel en 'beleefbaar water' op de golfbaan kunnen vervullen.

Daarnaast is er sprake van bezinking in de vijvers. De ervaring (zoals in de infiltratiebassins van de waterleidingbedrijven in de duinen) leert dat zich dan bodemslib verzamelt in de vijvers. In dit slib zullen zich, gezien de waterkwaliteit van de Peelrijt, verontreinigen gaan ophopen. Dat moet regelmatig worden afgevoerd. Het MER gaat niet in op deze maatregelen en de effecten hiervan.

- De Commissie adviseert in de aanvulling aannemelijk te maken dat de beoogde waterkwaliteit haalbaar is en te beschrijven welke maatregelen hiervoor noodzakelijk zijn.

2.2 Natuur

Passende beoordeling

In het MER wordt in de voortoets⁶ geconcludeerd dat er alleen positieve effecten zijn voor de Strabrechtse Heide, uitgezonderd voor de soort Drijvende waterweegbree. Hiervoor wordt geconcludeerd dat negatieve effecten niet uitgesloten kunnen worden (p. 97: door vermenging kwelwater en gebiedsvreemd

⁵ Voor de Kleine Aa, waar de Peelrijt op lijkt, is dat KRW-S3; een droogvallende beek op zandgrond. De streng van vijvers op de golfbaan valt volgens het ontwerp echter niet droog in de zomer; dit kan met elkaar in tegenspraak zijn.

⁶ In de voortoets wordt ook geconcludeerd.

water en door het verhogen van de afvoer zou de kweldruk in de Witte Loop kunnen afnemen. "Pas bij het definitieve inrichtingsplan voor deze zone kan bepaald worden of en zo ja welke vervolgstappen nodig zijn.")

Met de informatie uit de voortoets kunnen significante gevolgen niet uitgesloten worden en volgt dat een passende beoordeling gemaakt moet worden. Volgens art. 7.2a lid 2 van de Wet milieubeheer moet deze worden opgenomen in het plan-MER. Uit de jurisprudentie volgt bovendien, dat wanneer mitigerende maatregelen genomen worden, significante gevolgen per definitie niet kunnen worden uitgesloten en dus een passende beoordeling moet worden opgesteld.⁷ Uit het MER wordt niet geheel duidelijk in hoeverre bepaalde maatregelen (zoals het afdichten van de vijverbodems) onderdeel zijn van het initiatief en in hoeverre ze als mitigerende maatregelen moeten worden beschouwd.

Ook wordt in de voortoets geconcludeerd dat er een positief effect is op de verstoring door mensen. Bij de analyse is echter niet de totale toename van het aantal recreanten betrokken, waarvan een groot deel ongetwijfeld ook de Strabrechtse Heide zal bezoeken.⁸

■ De Commissie adviseert in de aanvulling een passende beoordeling van het voornemen op te nemen. Hierbij moet duidelijk worden afgebakend welke maatregelen onderdeel van het initiatief zijn en welke maatregelen worden genomen om aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied te voorkomen.

Stikstofdepositie

Uit het MER blijkt dat het voornemen een toename van ca. 220.000 voertuigbewegingen per jaar zal genereren. Dit heeft gevolgen voor de depositie van stikstofverbindingen op de Strabrechtse Heide. In het MER wordt aangegeven dat in het kader van het bestemmingsplan een luchtkwaliteitsonderzoek zal worden uitgevoerd. Verder wordt in het MER aangegeven dat door vervallen van de agrarische functie de vermessing positief beïnvloed (dus verminderd) zal worden.

Uit jurisprudentie blijkt dat bij Natura 2000-gebieden waar de kritische depositiewaarden voor stikstof al worden overschreden, bij iedere verdere toename significante gevolgen niet kunnen worden uitgesloten.⁹ Uit het MER blijkt niet, wat de kritische depositiewaarden van het Natura 2000-gebied zijn, wel dat deze (ver) worden overschreden in de huidige situatie. Er wordt niet kwantitatief onderbouwd wat de toename van emissie en depositie van stikstofverbindingen door het initiatief is, ten opzichte van de huidige (toegestane) emissies van de bestaande agrarische bedrijven.

⁷ Volgens de uitspraak Zuiderklip (ABRvS 200604924/1): "Bij het beoordelen of sprake kan zijn van significante gevolgen gaat het er immers om te bezien of het plan als zodanig niet leidt tot significante gevolgen. Nu bij deze beoordeling de voorgenomen mitigerende maatregelen zijn betrokken, kan reeds hierom niet worden uitgesloten dat significante gevolgen zullen optreden."

⁸ Ook in zienswijzen 2 en 7 wordt hierop gewezen.

⁹ Zie o.a. VzABRvS (200800289/1) van 26 maart 2008 en ABRvS (200708180/1) van 24 september 2007.

Uit Alterra-rapport 1654¹⁰ blijkt dat de habitattypen (zeer) zwakgebufferde vennen en zure vennen (waarvoor in het Natura 2000-gebied Strabrechtse Heide en Beuven instandhoudingsdoelstellingen gelden) kritische depositiewaarden kennen van 5,8 kg N/ha/ jr of 410 mol N/ha/jr.

- De Commissie adviseert in de aanvulling te kwantificeren hoe groot de toename is van emissie en depositie van stikstofverbindingen door het initiatief en hoe zich dat verhoudt tot de bestaande emissies en deposities van de agrarische bedrijven.

2.3 Cultuurhistorie

Voor het MER is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd en verwachtingskaart opgesteld. Hierbij worden aanbevelingen gedaan voor het nog uit te voeren veldonderzoek. Het besluit waaraan het MER gekoppeld is voorziet echter al in een aantal bodemingrepen (zoals het graven van vijvers en bunkers op de golfbaan, de nieuwe loop van de Kleine Aa, het afplaggen van gronden en het graven van poelen). Deze ingrepen worden ruimtelijk vastgelegd vóór is vastgesteld of er op die locaties daadwerkelijk een waardevol bodemarchief aanwezig is. Indien al vaststaat waar gegraven gaat worden kan archeologie alleen volwaardig worden meegewogen als ook al bekend is wat voor archeologische waarden op die locatie aanwezig zijn.¹¹

- De Commissie adviseert op de beoogde locaties waar bodemverstoring zal plaatsvinden inventariserend veldonderzoek uit te voeren en de resultaten van de dit onderzoek op te nemen in de aanvulling.

2.4 Verkeer, luchtkwaliteit en geluid

In het MER staan de huidige verkeersintensiteiten en de autonome ontwikkelingen daarin niet beschreven. Hierdoor is niet duidelijk wat de beschreven verkeerstoename als gevolg van het voornemen betekent in vergelijking tot de autonome situatie. Ontegengesteld zal de verkeerstoename leiden tot een verslechtering van de luchtkwaliteit en de geluidsoverlast, maar of hierdoor normen voor geluid en luchtkwaliteit zullen worden overschreden is niet te beoordelen. Dit laatste acht de werkgroep niet waarschijnlijk, maar om de effecten van stikstofdepositie op het Natura 2000-gebied duidelijk te maken is het wel nodig de verkeerstoename en de effecten hiervan te kwantificeren (zie ook par. 2.2 van dit advies).¹²

Tijdens het overleg dat met de gemeente is gevoerd, is aangegeven dat recent een beter verkeersmodel, en daarmee beter cijfermateriaal, beschikbaar is gekomen.

¹⁰ H. van Dobben & A. van Hinsberg, 2008: Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden, Wageningen, Alterra-rapport 1654. In dit rapport wordt een overzicht gegeven van concrete kritische depositiewaarden voor stikstof voor de habitattypen en de Natura 2000-gebieden in Nederland. Hiertoe worden de door de UNECE vastgestelde kritische depositiewaarden voor stikstof nader gepreciseerd en aangevuld voor alle habitat(sub)typen, waarbij gebruik wordt gemaakt van modeluitkomsten en expertoordeel. De waarden per habitat(sub)type zijn vervolgens doorvertaald naar Natura 2000-gebieden.

¹¹ In het advies van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten wordt hier ook op gewezen. De RACM geeft tevens aan dat de resultaten van het verkennend onderzoek kunnen worden meegenomen in de formulering van het meest milieuvriendelijk alternatief.

¹² Ook in zienswijzen 7 en 8 wordt gewezen op de onvolledigheid van gegevens over verkeer en verkeersgerelateerde effecten in de huidige en toekomstige situatie.

- De Commissie adviseert in de aanvulling de huidige verkeersintensiteiten en de autonome ontwikkeling hiervan, alsmede de effecten op luchtkwaliteit en geluid van de toename van het verkeer kwantitatief te beschrijven.

3. OVERIGE OPMERKINGEN MET AANBEVELINGEN

De opmerkingen in het verdere advies hebben geen betrekking op essentiële tekortkomingen. De Commissie hoopt met onderstaande aanbeveling een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming.

3.1 Landschap

Bij niet alle nieuwe functies en inrichtingsplannen die in het MER worden beschreven is duidelijk wat de ruimtelijke en landschappelijke gevolgen zijn. Zo blijkt uit het MER niet wat de aard en hoogte van de aan te brengen beplanting en andere elementen (hekken, netten, aarden wallen) op en rond de golfbaan is.¹³

- De Commissie geeft ter overweging in de aanvulling de effecten op het landschap meer inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld door middel van visualisaties.

¹³ In zienswijzen 4 en 6 wordt tevens gewezen op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het gebied tussen de Hollestraat en de kleine Aa.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: College van burgemeester en wethouders Someren

Bevoegd gezag: gemeenteraad Someren

Besluit: Wm-vergunning golfbaan en besluit over bestemmingsplan(nen).

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C10.2

Activiteit: Aanleg golfbaan, alsmede diverse andere recreatieve projecten.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft behalve het MER de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Archeologisch bureauonderzoek Heihorsten, Gemeente Someren, SRE milieudienst, augustus 2008;
- Projectlocatiegebied de Heihorsten, voorgenomen activiteiten.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een zienswijze als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure: 6 juni 2007

aanvraag richtlijnenadvies: 5 juli 2007

ter inzage legging startnotitie: 7 juni 2007 tot en met 18 juli 2007

richtlijnenadvies uitgebracht: 18 september 2007

richtlijnen vastgesteld: 30 januari 2008

kennisgeving MER: 9 september 2008

aanvraag toetsingsadvies: 16 september 2008

ter inzage legging MER: 15 september 2008 tot en met 27 oktober 2008

toetsingsadvies uitgebracht: 17 november 2008

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

dr. J. Groen

ing. J.A. Janse

drs. G. Korf (werkgroepsecretaris)

drs. Y.J. van Manen

drs. J.G.M. van Rhijn (voorzitter)

ir. C.J.A. Scheepers

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. IVN Asten-Someren, Someren
2. R.W. Kieft, Someren
3. P.F. van de Boogaert, Someren
4. G.H.M. van Santvoort, Someren
5. A. en R. Tielen, Someren
6. Heemhundekring De Vonder, Asten-Someren, Someren
7. M.J.E. Driessen (Driessen advies & beheer) mede namens F.A.M. Smeijers en P.M.M. Hurkmans, Someren
8. Driessen advies & beheer namens F.A.M. Smeijers en Hosey B.V., Someren
9. Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Amersfoort

verslag bewonersavond 8 oktober 2008

**Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Projectlocatiegebied De Heihorsten te Someren**

In het gebied de Heihorsten bij Someren worden verschillende toeristisch/recreatieve functies uitgebreid of ontwikkeld, waaronder aanleg van een golfbaan. Ook wil het waterschap gebruik maken van de veranderingen in het gebied, om de waterhuishouding in het gebied te verbeteren. Omdat één en ander sterk met elkaar samenhangt, is er één milieueffectrapport (MER) opgesteld voor het gehele gebied. Dit MER dient als milieu-informatie bij besluitvorming over de afzonderlijke initiatieven, en daarnaast mogelijk als plan-MER voor de besluitvorming over het nieuwe bestemmingsplan buitengebied.

ISBN: 978-90-421-2541-4